

ปัทมาชาติ

จิตติยาภรณ์

จักรวรร

Rama IX Art Museum Foundation

วิไลไทย

၇၂၆

คำนำ

ศิลปะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความงาม ซึ่งถือเป็นประโยชน์ในด้านจิตใจต่อผู้ชมผลงาน ดังนั้นศิลปินผู้สร้างสรรค์งานจึงต้องใช้ทั้งความคิด จินตนาการ และมีมือ แสดงออกมาในงานศิลปะ เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นและรู้สึกถึงคุณค่าของงานศิลปะนั้น

"ธรรมชาติ จิตวิญญาณ สัจธรรม วิถีไทย"

คืออีกหนึ่งนิทรรศการศิลปะที่ยืนยันได้ถึงคุณค่าแห่งความงามนั้น และถือเป็นนิทรรศการเชิดชูเกียรติศิลปินอาวุโส ซึ่ง 44 Arts มีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติจากศิลปินอาวุโสทั้ง ๔ ท่าน คือ อ.สวัสดิ์ ตันติสุข อ.อังคาร กัลยาณพงศ์ ศ.ประยัด พงษ์คำ และ อ.พิชัย นริณต์ เข้าร่วมแสดงผลงานในครั้งนี้

นิทรรศการนี้จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณศิลปินอาวุโสทั้ง ๔ ท่าน ผู้ซึ่งล้วนมีเกียรติประวัติที่น่ายกย่องหลายประการ คือ ศิลปินแต่ละท่านได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ ได้รับรางวัลในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติหลายครั้ง และได้รับเชิญเข้าร่วมแสดงผลงานศิลปกรรมทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับโลก อีกทั้งยังเป็นผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมอันทรงคุณค่าติดต่อกันมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๕๐ ปี จึงเป็นที่ยอมรับและรู้จักกันอย่างกว้างขวางในวงการศิลปะทั้งในประเทศและต่างประเทศ และถือเป็นตัวอย่าง อันดีแก่นุชนรุ่นหลัง

ผลงานของศิลปินอาวุโสทั้ง ๔ ท่าน แม้จะมีความต่างกันในเรื่องของรูปแบบการสร้างสรรค์ ทั้งด้านรูปแบบเฉพาะของตนเอง แตกต่างกันไป หากแต่ล้วนมีความสอดคล้องกลมกลืนกันในเรื่องของแนวความคิด ที่สะท้อนถึงลักษณะของสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อในวิถีและขนบของความเป็นตะวันออกได้อย่างชัดเจน

สำหรับนิทรรศการครั้งนี้ 44 Arts ไม่เพียงแต่หวังว่าผู้ชมงานจะได้รับความรื่นรมย์และสุนทรีย์รสเท่านั้น หากแต่ยังหวังว่าผู้ชมจะได้ซึมซาบ และตระหนักถึงคุณค่าความงามในวิถีของความเป็นตะวันออก กระทั่งย้อนมองกลับเข้าไปภายในตนเองเพื่อสำรวจตรวจตราหาคุณค่าของสิ่งที่เป็นรากเหง้าแก่แท่นที่ตนยืนอยู่ และหวังที่จะเป็นสื่อให้ชาวตะวันตกได้รับรู้ถึงวิถีความเป็นตะวันออกด้วยงานศิลปะ

ท้ายสุดนี้ 44 Arts ขอขอบพระคุณศิลปินอาวุโสทั้ง ๔ ท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้เกียรติร่วมแสดงผลงานในนิทรรศการครั้งนี้ และขอขอบพระคุณแขกผู้มีเกียรติ สื่อมวลชน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้ทุกท่าน

ธรรมชาติ ก่อกำเนิด สรรพสิ่ง

จิตวิญญาณ ค้นหา สัจธรรม

เกิดเป็นแนวทาง วิถีไทย แห่งตน

Rama IX Art Museum Foundation

44 Arts

Rama IX Art Museum Foundation

บทความ

อ.สวัสดิ์ ตันติสุข

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (จิตรกรรม) ปี พ.ศ. ๒๕๓๔

โดย วิโชค มุกดามณี

สวัสดิ์ ตันติสุข คร่ำหวอดในวงการศิลปะ ทั้งการเป็นครูและศิลปินมาตั้งแต่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ยังมีชีวิตอยู่ สวัสดิ์เป็นศิลปินชั้นแนวหน้าของวงการศิลปะ ในอดีตพลังของอารมณ์ในการแสดงออกนั้น เห็นได้ชัดจนว่ามีอารมณ์ความรู้สึกภายในผสมผสานกับสภาวะที่เห็นจากธรรมชาติ ผลงานของสวัสดิ์มีการแสดงออกภายในผสมผสานอยู่เสมอ จนกระทั่งภายหลังจบการศึกษาจากอิตาลี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เป็นต้นมา สวัสดิ์ใช้แนวความคิดและปรัชญาของตนเองในการตีความปริมาตรที่เห็นในธรรมชาติ โดยใช้ระนาบที่ทับแนบ ผ่อนคลายเข้าออกไปมา ทำให้รูปทรงที่เห็นในธรรมชาติแปรไปสู่กึ่งนามธรรม และบางครั้งก็ก้าวไปสู่ภาพนามธรรมในที่สุด

ปัจจุบันเป็นเรื่องน่าลงที่สวัสดิ์ยังคงกลับไปหาธรรมชาติ เพื่อบันทึกเก็บข้อมูลของสิ่งที่เห็นด้วยจิตรกรรมสีน้ำ ภาพวาดเส้น แล้วแปรเปลี่ยนมาสู่การสร้างสรรคแบบกึ่งนามธรรมและนามธรรมเป็นบางครั้ง อาจกล่าวได้ว่า ศิลปินยังต้องการหาสื่อใหม่ เพื่อหลอมอารมณ์ให้เสมือนใจก่อน หลังจากนั้นจึงจะสกัดเลือกนอกเข้าไปสู่แก่นที่ต้องการแสดงออกในที่สุด

สวัสดิ์ พูดถึงธรรมชาติและกระบวนการบันทึกข้อมูลไว้อยู่ตอนหนึ่งเมื่อได้มาเป็นองค์ปาฐกในงานปรากฏาศิลป์ พีระศรี ครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ ว่า “ผมรักธรรมชาติ งานศิลปะที่ผมสร้างสรรค์ขึ้นได้รับความบันดาลใจจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ธรรมชาติมีชีวิต ความงาม และให้ความรู้สึกอันหลากหลาย เมื่อเดินทางท่องเที่ยวหรือพักผ่อนสุดสัปดาห์ ผมมักนำเครื่องเขียนในการปฏิบัติงานจิตรกรรมสีน้ำไปด้วยเสมอ และก็ได้บันทึกชีวิตและความงามของธรรมชาติเท่าที่เวลาจะอำนวย รู้สึกเป็นสุขที่ได้พักผ่อน และได้ทำงานศิลปะที่ผมรักด้วย จิตรกรรมสีน้ำมีเสน่ห์พิเศษ การปฏิบัติต้องตัดสินใจแน่นอน อัมพลันในการแสดงออก เหมาะกับอุปนิสัยของผม และผมก็ได้ปฏิบัติต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานานพอสมควร มีความสุขเมื่อได้เล่นสีต่างๆ ลงบนกระดาษ โดยเฉพาะการเขียนภาพวิวทิวทัศน์ วัด ทะเลในฤดูฝน ท้องฟ้าไม่เรียบ เหมือนในฤดูร้อน มีเมฆปกคลุมอยู่โดยทั่วไป ก่อนฝนจะตกท้องฟ้าจะมีเมฆสีเทาเข้ม แต่ไม่นานนักสีเริ่มจางลง แล้วจึงจะมีเมฆฝนตกลงมาเป็นสายๆ เนื่องจากลมพัด หลายครั้งผมลงมือระบายสีตั้งแต่มีฝน ละอองฝนตกลงมาน้อยๆ ในรูป ผมต้องประคองพ้มกระดาษที่เขียนไม่ให้ละอองฝนตกลงมากไป หลายครั้งตัวผมเปียกด้วยละอองฝน แต่ได้ผลจากงานจิตรกรรมสีน้ำนั้นน้อยอย่างไม่คาดคิด เมื่องานเสร็จสิ้นลง ละอองฝนทำให้เกิดเป็นดอก ดวง เป็นจุดน้อยๆ ในภาพดูนุ่ม ชุ่มฉ่ำ เมื่อนำไปเข้ากรอบและติดตั้งแสดงแล้ว ความรู้สึกในภาพนั้นดูเหมือนยังเปียกอยู่ ผมดีใจที่เทวดาพระพิรุณท่านได้ช่วยผมเขียนด้วย ยากที่เทคนิคการปฏิบัติงานจิตรกรรมด้วยสีน้ำๆ จะกระทำได้”

“การวิเคราะห์เพื่อให้รู้ถึงคุณค่างานศิลปะ รวมทั้งวิเคราะห์ตนเองดังกล่าวยังต้น จะนำไปสู่การบันทึก สร้างสรรค์งานศิลปะให้พัฒนามีคุณค่าต่อไป”

“การบันทึกมีได้หมายถึงการฝึกหัดเขียนรูปหรือทำตามบทเรียนที่ครูอาจารย์สั่งให้ปฏิบัติ หากเป็นการบันทึกเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นสำคัญ บางครั้งบางกรณีก็เป็นการบันทึกและสร้างสรรค์รวมไปด้วยกัน หรืออาจเป็นการบันทึกในความคิดสร้างสรรค์แรกเริ่มเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคอย่างสมบูรณ์ในที่สุดได้”

ชีวิตและผลงานของ อ.อังคาร กัลยาณพงศ์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (กวีนิพนธ์) ปี พ.ศ. ๒๕๓๒

อังคาร กัลยาณพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๙ ณ บ้านหลังวัดจันทาราม ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา บิดาเป็นกำนันตำบลท่าวัง ชื่อกำนันเข็บ มารดาชื่อแม่ขุ่ม “หากสืบสาวสายโลหิตขึ้นไปอีกจะพบว่า ตาผมเป็นช่างใหญ่ทั้งฝ่ายตา ปู่ฝ่ายทวด ทวดก็เป็นช่างทอง ทางสายยาย สายแม่ก็เป็นช่างทอง”

แรกเกิดบิดาตั้งใจจะให้ชื่อว่า สมประสงค์ แต่ต่อมาก็เปลี่ยนเป็น บุญส่ง ตามความประสงค์ของย่า

ชีวิตในวัยเด็กของอังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นเด็กที่สุขภาพไม่ค่อยสมบูรณ์นัก เจ็บป่วยอยู่ตลอดเวลา ครั้งหนึ่งป่วยหนักเป็นไข้ร้อน อังคารนอนนิ่งเหมือนตาย ดวงตาที่กลอกไปมาได้เท่านั้นที่แสดงว่าชีวิตอยู่ เป็นที่เวทนาแก่ทุกคนที่มาเยี่ยมเยียนเขา หมอที่ดูแลที่ประทับประหม่อม รักษาอยู่เป็นประจำก็ต่อและหมดหวัง แต่ดวงชะตาของเขายังดี บังเอิญได้หมอมือดีใจเมตตาทำหนึ่ง ถ้าเอ่ยนามของหมอบุญส่ง ในเมืองนครฯ คงรู้จักท่านดี “หมอบุญส่ง” นั้นเอง ท่านได้ให้ยาแสงหมึกรักษายังคงรอด ในที่สุดก็หายเป็นปกติ เขาต้องเกาะราวไม้ไผ่ฝึกหัดเดินเป็นครั้งที่สอง

ชีวิตในวัยเริ่มเรียนหนังสือ อังคารบอกเล่าด้วยความภูมิใจว่า “ผมเกิดที่เมืองนครราชสีมา เมืองกาพย์กลอน เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดมาตั้งแต่แรก แรกทีเดียวเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดจันทาราม ต่อมาก็เรียนที่วัดใหญ่ พอจบประถมสี่ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด (โรงเรียนเบญจมราชูทิศ นครราชสีมา) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่พระพุทธรูปหลวงทงอุปถัมภ์

อังคารรักและหลงใหลในกาพย์กลอนมาตั้งแต่เป็นนักเรียนชั้นประถม เขาชอบอ่านวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา ขุนช้างขุนแผน มาตั้งแต่เด็ก นอกจากชอบอ่านหนังสือแล้ว อังคารชอบวาดรูป และเล่นสร้างโบสถ์ สร้างเจดีย์ ทำกำแพงเมืองที่ใต้ถุนบ้าน

สมัยเยาว์ อายุ ๙ ขวบ ณ โรงเรียน “เบญจมราชูทิศ” นครราชสีมา ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทั้งสามห้องของ ม.๑ ก.ข.ค. มาเรียนวรรณคดีที่ห้องเดียวกัน คุณครูแพ แสงพลสิทธิ์ เป็นผู้สอนอ่านกวีนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ตอนตีคลี ครูชี้ที่เด็กชายอังคารให้อ่านท่านองเสนาะ “มาจะกล่าววาทไป ถึงท้าวสามลเรื่องศรีฯ” อ่านไปได้หน้ากว่าๆ ครูชื่นชมและพอใจในน้ำเสียงอันละเอื้อนอารมณ์ ถึงกับตกรางวลเสียงช้าๆ แกงเนื้อ และโศกคร่ำไถ่เป็นพิเศษแต่ผู้เดียว ช่วงเวลาเรียนมัธยมสามัญ ครูประจำชั้น ม.๖ คือคุณครูประมวญ วิทยานนท์ ลงหมายเหตุในสมุดรายงานทั้งสามเล่มว่า อังคารเป็นผู้มีจิตใจฝักใฝ่ในวิชาวาดเขียน และอังคารเป็นผู้มีจิตใจรักวิชาวาดเขียน

เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เขาก็ได้เข้ามาเรียนวิชาศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่าง และเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัย

ศิลปากร ในคณะจิตรกรรมและประติมากรรม รุ่นเดียวกับอาจารย์ไพบูลย์ สวรรณบุญ, อาจารย์ประยูร อุลุชาฎะ และต่อไปก็ได้ออกไปช่วยอาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ คัดลอกภาพจิตรกรรมโบราณตามเมืองสำคัญต่างๆ เช่น อยุธยา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เพชรบุรี เป็นต้น

ต่อมาอังคาร กัลยาณพงศ์ ได้พบกับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์ อดีตบรรณาธิการคนแรก ผู้ก่อตั้งหนังสือ “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” และเป็นผู้บริหารงานสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยมาตั้งแต่ต้น “.....ส.ศิวรักษ์ ได้เผยแพร่ตีพิมพ์บทกวีของอังคาร มาตั้งแต่สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับปฐมฤกษ์ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖ และได้รวบรวมบทกวีที่กระจัดกระจายอยู่ตามหนังสืออนุสรณ์ต่างๆ ของอังคาร มาตีพิมพ์เป็นเล่มต่อสาธารณชนครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา แม้ในครั้งนั้นจะมีปฏิกิริยาจากนักเลงกลอนและผู้อ่านที่ไม่เห็นด้วยกับการเขียนบทกวีแหวกแนวอันลึกลับของอังคาร”

ส.ศิริรักษ์ ผู้ตีพิมพ์เผยแพร่บทกวีของอังคาร ได้ให้เหตุผลไว้ในคำนำหนังสือรวมผลงานของอังคารเล่มแรกที่ชื่อ "กวีนิพนธ์ ของ อังคาร กัลยาณพงศ์" ว่า "...ที่ข้าพเจ้าเห็นว่าองค์การเป็นกวีผิดไปจากคนอื่น ๆ ในสมัยนี้เป็นข้อจรรยาที่ตรงที่ เขาเป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงอารมณ์และความคิดเห็นออกมาอย่างตรงไปตรงมา อย่างแปลกประหลาดไม่ซ้ำแบบใคร ทำให้ผู้อ่านต้องรู้สึกหวั่นไหวไปตามไม่มากนักน้อย แม้ในทางฉันทลักษณ์ก็มิได้เดินตามแบบท่านแต่ก่อน กลอนของเขาสัมผัสในแบบสุนทรภู่ กาพย์ของเขามีได้เลียนลีลาของเจ้าฟ้ากุ้ง โคลงของเขาก็ไม่ได้ตกเป็นทาสของศรีปราชญ์หรือรัตนธิดา แต่แล้วข้อเขียนของเขาก็มิได้ทั้งแบบแผนโบราณ หากล่อให้เห็นว่าเขาทั้งเข้าใจและเคารพนับถือกวีแต่ก่อน เป็นแต่เขาเขียนในสมัยของเขาเอง การแสดงออกจึงไม่ได้ เป็นไปตามแบบโบราณ แต่ที่แต่งได้ถึงฝีมือท่านนั้น ๆ โคลงกระทู้ของเขาก็ดี กาพย์ห่อโคลงชุดอยุธยาที่ดี ส่วนยืนยันคำกล่าวข้างต้นทั้งสิ้น..."

กระทั่งได้รับรางวัลกวีดีเด่น จากมูลนิธิ "เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป" รางวัล "สร้างสรรค์แห่งเอเชีย" และรางวัล "ศิลปินแห่งชาติ" เป็นเกียรติยศที่ตนเอง สักจะจริงแท้แล้วเกียรติยศนั้นอยู่ในดวงใจของเราเอง เกียรติยศคือโลกธรรม ๘ ประการ ดุจหลักวิชาในพุทธศาสนาวิจัยวิจารณ์ไว้แล้ว เกียรติยศแท้จริงอยู่ในดวงใจของเราเอง คำของเกียรติยศสถิตยคำอยู่ในงานวิเศษ ถ้าสามารถงานถึงขั้นอมตะศิลป์ ก็จะเป็นตัวแทนสติปัญญาแห่งสมัย ศิลปินจริงๆ นั้นคือปิ่นแก้วมณี ประดับมกุฏแห่งมนุษยชาติ โลก และจักรวาลเป็นที่สุด

อย่างไรก็ตาม ได้มีการรวบรวมผลงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์ และตีพิมพ์เป็นเล่ม โดยอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ดังต่อไปนี้

พ.ศ. ๒๕๐๗	กวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์
พ.ศ. ๒๕๑๒	ลำน่านุกรณะดิ้ง
พ.ศ. ๒๕๑๕	บางบทจากสวนแก้ว
พ.ศ. ๒๕๑๑	บางกอกแก้วกำสรวล หรือนิราศนครศรีธรรมราช
พ.ศ. ๒๕๒๔	ปณิธานกวี
พ.ศ. ๒๕๓๐	หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา
พ.ศ. ๒๕๔๒	กวีศรีอยุธยา

จากผลงานดังกล่าว ได้ส่งผลให้ อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้รับรางวัลด้านวรรณศิลป์ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๑๕	ได้รับรางวัลกวีดีเด่น ของมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
พ.ศ. ๒๕๒๔	ได้รับรางวัล SEA Writes ซึ่งเป็นรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งเอเชีย จากบทกวีรวมเล่มชื่อ ปณิธานกวี

จากประวัติชีวิตและผลงานดังกล่าว คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติให้ อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (กวีนิพนธ์) เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ และได้เข้ารับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๓

อังคารสมรสกับ คุณอุณเรณ จิตต์ภักดี มีบุตรธิดารวม ๓ คน คือ ภูหลวง กัลยาณพงศ์ อ้อมแก้ว กัลยาณพงศ์ และ วิชาชา กัลยาณพงศ์

ศ.ประหยัด พงษ์ดำ

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ภาพยนตร์) ปี พ.ศ. ๒๕๔๑

โดย สราวุธ ต้นนิกุล

ถ้าจะนับศิลปินภาพพิมพ์และไม้ที่สามารถใช้เรื่องราวเกี่ยวกับสัตว์มาถ่ายทอดได้อย่างพิสดารประทับใจ ประหยัด พงษ์ดำ นับเป็นศิลปินท่านหนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญอย่างสูงทางเทคนิคแกะไม้ (Woodcut) ศิลปินมีความสามารถในการถ่ายทอดความผันของดินแดนสยามผ่านลักษณะของสัตว์ต่างๆ ในภูมิภาคชนบทไทยที่มีวิถีชีวิตสุขสงบตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ประหยัดได้เสนอความเชื่อของชนบทโดยการนำเสนอเรื่องราวของสัตว์ ในช่วงแรกนั้นประหยัดไม่ได้นำเสนอผลงานในด้านภาพพิมพ์ หากแต่ใช้สื่อทางด้านจิตรกรรม อันเป็นช่วงต้นของการเข้ามาเรียนทางศิลปะ สิ่งที่น่าสนใจในช่วงนั้นก็คือเรื่องราวของโบราณสถาน เราจะพบได้ในผลงานชื่อ "อยุธยา" ซึ่งก็ได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ ๒ ประเภทจิตรกรรม จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ ๔ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ในผลงานชิ้นนี้ได้มีความรู้สึกถึงวัฒนธรรมที่สูญหายไป สะท้อนความผูกพันทางเชื้อชาติไทยให้กับคนที่อยู่ในปัจจุบัน ร่องรอยเจดีย์และโบสถ์วิหารที่ดูพังเป็นซากในอดีต ประหยัดสร้างขึ้นด้วยรอยปรองอပ်ประณีต แต่ไม่ได้เขียนให้เหมือนจริงเป็นงานที่เขียนขึ้นจากความประทับใจและการถ่ายทอดทางอารมณ์มากกว่า ในงานชิ้นนี้โครงสร้างภาพออกโทนน้ำเงินแกมม่น้ำตาล ความรู้สึกในรูปออกโทนน้ำหมึกมืด บอกเล่าความสะเทือนใจที่ศิลปินมีต่ออาณาจักรของบรรพบุรุษที่เคยรุ่งเรืองจนถึงขีดสุด กลับต้องมาพบกับจุดจบอย่างน่าเศร้าใจ และในปีเดียวกันนี้ประหยัดก็ได้สร้างงานในแนวทางประเภทมันชนศิลป์ ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นแนวทางสำคัญในชีวิต ผลงานชิ้นนี้ชื่อ "กลัว" เป็นภาพที่ใช้เรื่องราวของสัตว์ อันได้แก่แมวและนก มาจัดวางเอาไว้ให้อยู่ร่วมกัน หากแต่ธรรมชาติของสัตว์ทั้งสองชนิดนี้มีความเป็นศัตรูกัน ความรู้สึกที่รับรู้จากการดูภาพจึงบอกได้ถึงความหวาดระแวงและหวาดกลัวของแมวที่ต่อแมวตัว ผลงานชิ้นนี้ได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ ๒ ประเภทมันชนศิลป์ จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ในปีนั้นอีกหนึ่งรางวัล

ความเด่นชัดในการแสดงออกของประหยัดเริ่มปรากฏขึ้นตั้งแต่ที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีได้เขียนถึงในลู่จิบรรณาการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เอาไว้ว่า "ส่วนประหยัด พงษ์ดำนั้นแล้ว ในปีนี้ที่ทำงานเกี่ยวกับรูปสัตว์ตามนิสัยใจชอบของตนมาแต่เดิมด้วย ที่น่าดูได้แก่ รูปม้า และที่มีองค์ประกอบเป็นพิเศษก็คือ รูปลูกแมวในอิริยาบถต่างๆ กันตามธรรมชาติ"

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ประหยัดได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ ๒ ด้วยภาพพิมพ์เทคนิคแกะไม้ (Woodcut) ในผลงานชื่อ "ควายชีวิตกัน" จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๒ ผลงานชิ้นนี้แสดงชีวิตของสัตว์ที่เป็นกำลังสำคัญของชาวนา แสดงความมีพลังที่เข้มแข็งของสัตว์ที่เคยเป็นสัตว์ป่ามาก่อน ฉากหลังเป็นทิวทัศน์ชนบทอันกว้างใหญ่ไพศาล ทั้งหมดมีความประสานกันด้วยรอยแกะไม้และจังหวะเคลื่อนไหว ของกลุ่มควายที่วนเวียนอยู่เป็นวงรี

อีกหนึ่งปีต่อมา ประหยัดได้สร้างงานที่สะท้อนความเรียบง่ายของชีวิตออกมาในผลงานชื่อ "สามแม่ลูก" ซึ่งเป็นเรื่องของแมวสามตัวแม่ลูกที่ผูกพันกัน แสดงความเกี่ยวเนื่องกันของ ๓ ชีวิตที่ออกหากินในเวลากลางคืน มีบรรยากาศสลัว ปิดบังด้วยอารมณ์และบ้านเรือน ความรู้สึกที่ได้จากงานชิ้นนี้คงไม่ใช่ความสนใจในโลกเล็กๆ ของการดำรงอยู่ของสัตว์ มีความรักกันตามประสาสัตว์ เมื่อดูแล้วจิตใจสบายขึ้นเมื่อรู้ว่ามันเพื่อนร่วมโลกที่มีความรักความผูกพันอาศัยอยู่แวดล้อมตัวเรา

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ประหยัดได้สร้างงานที่แสดงออกเรื่องชีวิตของสัตว์พื้นถิ่นที่พบเห็นได้ในสังคมไทย ผลงานชิ้นนี้มีชื่อว่า "ตุ๊กแก" ได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับ ๑ ประเภทภาพพิมพ์ จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๔ ความมีฝีมือทางการแกะไม้ปรากฏชัดในรอยเส้นน้ำหนักก่อนที่เดินอยู่บนพื้นดำ ภาพชีวิตแม่อู๊ดตุ๊กแกแสดงถึงความรักความเอื้ออาทรตามประสาสัตว์ ทิศทางของการจัดการเดินไปมาของสัตว์ดูนุ่มนวล และรูปทรงก็แสดงความเป็นสัตว์ที่มีวิถีชีวิตอยู่ในโลกของมัน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผลงาน "ยามเช้า" ของประหยัด ก็ได้รับรางวัลเกียรตินิยมอันดับ ๑ ประเภทภาพพิมพ์ จากการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๒๗ ประหยัดได้เปลี่ยนแปลงมาใช้สีสันจากบรรยากาศยามเช้าในชนบทแทนบรรยากาศยามค่ำคืน ความงดงามในท่าทางของไก่ที่กำลังขันอยู่นั้น มีความเป็นชีวิตแบบไทยๆ ที่เราค้นเคยกันมานาน ภาพไก่ชนเพศผู้กำลังยืนโง่งมคั่นบนสุมไก่ เป็นสัญญาณบอกการเริ่มต้นของวันใหม่ อันเปี่ยมไปด้วยความหวังและพลังส่วนสีที่มีการไล่สีจากบนลงล่างนั้น บ่งบอกเวลาและความเรียบง่ายในความเป็นชนบทไทย และจากการที่ได้เหรียญทองในปีนี้อ่ง ทำให้ประหยัด พงษ์ดำ ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินชั้นเยี่ยมประเภทภาพพิมพ์

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ประหยัดได้นำเอาสัญลักษณ์ของจักรราศีและชีวิตไทยมาเป็นสื่อบนดาลใจ ในการสร้างสรรค์ในงานภาพพิมพ์แกะไม้ตามลักษณะเฉพาะตัว ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ศิลปินก็ได้พัฒนาผลงานไปในทางที่อิงกับความเชื่อเรื่องลัทธิ เรื่องความเจ็บเฝ้าแห่งเคราะห์ ความบริสุทธิ์ของความรัก ศีลธรรม ความผูกพันกันในครอบครัว ความประทับใจในอดีตและธรรมชาติ ผลงานที่ทอทั้งภาพพิมพ์และจิตรกรรม ประหยัด พงษ์ดำ ได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะ (ภาพพิมพ์) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑...

อ.พิชัย นรินทร์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะ (จิตรกรรม) ปี พ.ศ. ๒๕๔๘

โดย กำนัน สุนพงษ์ศรี

พิชัย คือเด็กหนุ่มในจำนวนเรือนร้อยที่ได้เลือกเส้นทางนำตนเองเข้าสู่แวดวงศิลปกรรม ในช่วงที่เกิดปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงพหุติ เขาเป็นเด็กที่ถือกำเนิดในช่วงเวลาของกระแสปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงพหุติ อีกทั้งเขาเป็นเด็กที่ถือกำเนิดในขณะก่อนเกิดสงครามโลกเล็กน้อย จึงได้มีโอกาสสัมผัสบรรยากาศของสังคมก่อนการเปลี่ยนแปลง และได้เจริญเติบโตขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเรื่อยมา ได้พบได้เห็นและได้สัมผัสทั้งของเก่าและใหม่ ประกอบกับสืบลายโลหิตจากบรรพบุรุษที่มีความรักความชอบในศิลปะประเพณีอย่างเหนียวแน่น ซึ่งแน่นอนศิลปกรรมแนวนั้นมีสายใยที่ทาบเกี่ยวให้เกิดเป็นประเพณีขึ้นมาได้นั้นได้ถูกถ่ายทอดอุปด้วยพุทธศาสนาเป็นพุทธศิลป์อย่างแน่นหนา นี่คือข้อมูลขั้นพื้นฐานที่สามารถทำให้เข้าใจและเข้าถึงในผลผลิตจากการสร้างสรรค์ของศิลปินผู้นี้

ครั้งเมื่อเขาเข้าศึกษาในโรงเรียนศิลปศึกษา และคณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ตามลำดับ ได้ศึกษาความรู้จากศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กับกลุ่มคณาจารย์ที่มีแนวคิดใหม่ อีกทั้งสภาพของสำนักศึกษาศิลปภาคนั้นเป็นแหล่งรวมแหล่งชุมนุมของศิลปินที่สำคัญของชาติอย่างคับคั่ง จากสภาพของบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมอันแสนวิเศษนี้ ได้เพาะเชื้อแห่งความใฝ่ฝันที่ต้องการของศิลปิน เป็นผู้สร้างสรรค์ศิลปกรรมอย่างแท้จริงเกิดขึ้น

เป็นการเกิดขึ้นอย่างมีรากฐาน มีข้อปฏิบัติแต่ประการใด จากสายเลือดและประสบการณ์แห่งชีวิตในวัยเยาว์ เมื่อประสานเข้ากับความรู้ใหม่ เขาได้หล่อหลอมเข้าด้วยกัน เลือกค้นหาแนวทางของตนเองตามแนววิถีปัจเจกบุคคล ที่เชิดชูการแสวงหาเอกลักษณ์ในผลงานของตน ถือเอาตนเองเป็นสำคัญ เขาเลือกตามสิ่งที่ตนเองชอบ สรรหาในสิ่งที่ตัวเองศรัทธา และสร้างสรรค์ตามที่ตนต้องการ ดูเหมือนเขาได้เลือกเอาแนวพุทธศิลป์-พุทธปรัชญามาเป็นโมดหลัก แต่หลีกเลี่ยงกระบวนการแบบตามศิลปะประเพณีดั้งเดิม มาสู่การสำแดงออกตามวิถีแบบสากลนิยม

เขาเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้บุกเบิกแนวทางที่ไม่ได้สร้างศิลปะเพื่อศาสนาตามประเพณีนิยม หากแต่นำศาสนาามาสร้างเพื่อเป็นงานศิลปะ นี่คือจุดเด่นในผลงานของเขา จนกลายเป็นต้นแบบของการสร้างสรรค์ศิลปะ "แนวประเพณี" ที่พัฒนาจากศิลปะ "แบบประเพณี" ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

พิชัย ไม่ใช่คนหน้าใหม่หรือแปลกหน้าของวงการศิลปะ ตลอดระยะเวลา 4 ทศวรรษ เขาได้สร้างผลงานจิตรกรรมไว้มากมายหลายกระบวนแบบ มากเรื่องราวเนื้อหา หลากมโนทัศน์ และต่างกลวิธี แต่ดูเหมือนผลงานที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาได้เป็นผลงานดีเด่นที่สุดของเขา ภาพพุทธบาทและอื่นๆ ล้วนสร้างความเกรียวกราวกล่าวขานกันอยู่เสมอ

จากบุคลิกลักษณะที่อ่อนน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตอย่างสมถะ ไม่แสดงตนว่าเป็นนักทฤษฎีทางศิลปะผู้รอบรู้ ไม่สั่นทอนในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ตนเอง เขาประพฤติปฏิบัติเป็นเพียงจิตรกรผู้ขยันขันแข็ง สร้างสรรค์ผลงานออกสู่สาธารณะอยู่อย่างสม่ำเสมอ นี่คือนิภาพทั่วไปที่คนคุ้นเคยรู้จัก แต่ถ้าสำรวจลึกลงไปอีก ถ้าให้ชัดเจนคงต้องพิจารณาในผลงาน เพราะในนั้นมีเรื่องราวมากมายที่สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้สร้างอย่างแม่นยำและกระฉับกระชวย

เขาเป็นผู้มีศิลปะนิสัยในระดับสูงมากอย่างแน่นอน ศิลปะนิสัยนี้ตีความไปถึงความสามารถพิเศษทางศิลปะที่มีอยู่จำกัดในแต่ละบุคคล บางคนอาจมีความสามารถพิเศษทางภาษา หรือคณิตศาสตร์ หรือทางดนตรี เป็นต้น ความสามารถพิเศษของพิชัยนี้ พบได้จากการเข้าใจในการสร้างสรรค์สิ่งให้เกิดพลัง การเก็บรายละเอียด การจัดวางจังหวะลีลา รวมไปถึงการจัดองค์ประกอบ ล้วนสามารถตรึงตราประทับใจได้อย่างน่าอัศจรรย์ เขาเคยเป็นผู้ล่องรู้เคล็ดลับของความงาม แต่ทว่าในความงามของพิชัยนั้น มิได้เป็นความสวยแบบหวานแหวว หากแฝงเร้นด้วยความรู้สึกที่ลึกลับ มีแนวโน้มทางวิญญาณนิยม ดังที่ปรากฏแทรกซ่อนอยู่ในพุทธศิลป์ เขาสร้างงานเพื่อสนองตอบความต้องการของตนโดยแท้

ผลงานของเขามีลักษณะในการ “เสนอ” นำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมคล้ายตามมากกว่าที่จะ “สนอง” ความต้องการที่ผู้ชมกำหนดขึ้น มีการใช้จินตนาการตามแนวลัทธิจินตนิยม ประสมประสานเข้ากับสิ่งที่เขาสังสมพร้อมกับความรู้ใหม่ ดังนั้นผลงานจึงสามารถยืนหยัดอยู่ได้ในท่ามกลางของกระแสนิยมในศิลปะสมัยใหม่และร่วมสมัยได้อย่างไม่ขัดเขิน

จะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ผลงานของพิชัยได้สืบสานศิลปะประเพณีนิยมอย่างไม่ต้องสงสัย แต่เป็นในรูปที่มีพัฒนาการจากความรู้ใหม่อันเป็นสากล โดยที่ยังคงดำรงจิตวิญญาณแบบไทยแบบตะวันออกไว้อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้หาได้ไม่ยากนักในหมู่ศิลปินไทย

พิชัยค่อนข้างโชคดีที่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของตนเองตามหลักการสำคัญของลัทธิปัจเจกบุคคลนิยม เพราะสังคมไทยเริ่มยอมรับศิลปะแนวทางใหม่กันอย่างกว้างขวางแล้ว ซึ่งผิดกับอดีตที่ศิลปินรุ่นก่อนได้จากไปด้วยความรังเกียจเป็นจำนวนมาก ยิ่งกระแสความนิยมในระบบโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดการสร้างศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นมาอย่างรุนแรงเท่าใด ยิ่งช่วยสนับสนุนให้ผลงานของเขาเด่นลูกสาวเพียงนั้น

ประวัติศาสตร์ คือศาสตร์ที่บันทึกความเป็นมาของมนุษยชาติ เป็นสัจธรรมที่ไม่มีใครบิดเบือนได้ ในแต่ละหน้าแต่ละบรรทัดล้วนบันทึกความดีของคนดีกับความเลวร้ายของคนชั่วร้ายอย่างยุติธรรม

ประวัติศาสตร์ศิลปะก็เช่นกัน ได้บอกเรื่องราวของเส้นทางแห่งพัฒนาการ และวิวัฒนาการของศิลปะของแต่ละชุมชนไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ตัดสินความป่าเถื่อนไร้รสนิยมกับความมีอารยธรรมไว้อยู่เสมอ นอกจากนั้นยังบันทึกยกย่องศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานดีเด่นและเหยียดหยามผู้สร้างรอยด่างพร้อยให้กับวงการไว้เช่นกัน

ประวัติศาสตร์ศิลปะของไทยในช่วงระยะเวลาปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และคาบเกี่ยวมาจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ คงไม่สามารถละเลยในการบันทึกนามของ “พิชัย นริณต์” ที่เปรียบดั่งกุญแจดอกหนึ่งในการเปิดเส้นทางหนึ่งให้กับวงการศิลปกรรมของไทยให้สามารถ ยืนหยัดอยู่ได้ในท่ามกลางของความผันผวนทางศิลปวัฒนธรรมของไทยเรา

เป็นผลงานที่ได้แสดงร่องรอยในจิตวิญญาณแห่งอดีต ให้ต่อเชื่อมกับกระแสใหม่ที่กำลังเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง...

Rama IX Art Museum Foundation แนวความคิดและผลงาน

แนวความคิดในการสร้างสรรคงานศิลปะของ อ.สวัสดิ์ ตันติสุข

มีอิสระในการสร้างสรรค์ กล้าค้นคว้าทดลอง สร้างรูปัดตทอน เติมลด จากที่ตาเห็นได้ ให้เกิดความงาม และเป็นตัวเอง รวมทั้งปริมาตร สี สัน บรรยากาศ เทคนิค และอื่นๆ

เล่นและเรียนจากธรรมชาติ ถ่ายทอดสิ่งประทับใจ สร้างสรรค์คุณค่า ความงาม ออกมาในงานศิลปะ แสดงออกซึ่งอารมณ์ (Emotion) แสดงชีวิตและพลัง ความเป็นต้นฉบับ (Originality) เป็นตัวของตัวเอง มีเอกภาพ (Unity) ที่สอดรับ ประสาน สัมพันธ์ ด้วยความเรียบง่าย (Simplicity) ให้ความรู้สึกซึ่ง และเข้ากับชีวิตของเราในปัจจุบัน

Rama IX Art Museum Foundation

ลีส้มพันธ์, ๒๕๔๘, สีน้ำมันบนผ้าใบ, ๗๐ x ๙๐ ซม.

บินจันสุวัต, ๒๕๔๘, สีน้ำมันบนผ้าใบ, ๖๐ x ๘๐ ซม.

รุตถาพญานาค, ๒๕๔๘, สีน้ำมันบนผ้าใบ, ๖๐ x ๘๐ ซม.